

EESTI NSV RIIKLIK ETNOGRAAFIAMUUSEUM

Küsimuskava nr. 140

MESINDUS

Tallinn 1975

KÜSIMUSKAVA nr. 140

MESINDUS

Lugupeetud kaastöötaja! Käesolevaga esitame Teile vastamiseks küsimustiku mesilaste pidamise, mesindusinventari jne. kohta. Sellealast ainet on muuseumi talletatud vähe, mistõttu iga vastus on teretulnud. Vastamisel palume kõige muu hulgas ära märkida ühe või teise nähtuse, tööriista ja töövõtte kasutuseletuleku aja, eristades järgnevaid ajaetappe: 1) möödunud sajandi lõpp ja käesoleva sajandi algus (edaspidi tekstis ka lühidalt "möödunud saj. lõpp"), 2) 30-ndad ja 3) 60-ndad aastad käesolevast sajandist. Muidugi on tarvis kirja panna teateid veelgi vanemast ajast ja ükskõik missugusest ajaperiодist ning tuua andmeid ka tänapäevast. Oleme mainitud ajaetappe rõhutanud ka olulisemate küsimuste juures.

Rõhutame, et vastamisel ei või kasutada kirjandust sealt küsimustele vastuste otsimiseks, vaid kirja tuleb panna olemasolevad teadmised (mis, võimalik küll, on saadud kirjandusest). Varasemast osast ülevaate saamiseks küsitleme vanemaid mesinikke, muidugi juhul, kui nad ise ei soovi kirjalikult küsimustele vastata.

I. Mesindusest üldse

1. Kas Teie ümbruses (end. talus, külas, vallas) peetakse palju mesilasi; arvestage välja, kui palju oli mesipuid (talus, külas): 1) möödunud sajandi lõpul . . .

- 2) 30-ndatel aastatel
- 3) 60-ndatel aastatel
- 4) praegu

2. Nimetage tuntumaid mesinikke. Kas mesilastega tegelevad vanemad inimesed; mehed, naised?
3. Kas enne kolhoosikorda oli inimesi, kes teenisid leiba ainult mesilaste pidamisega? Kas olenes mesilasperede arv maa suurusest? Oli enam peresid kehvikutel?
4. Kas kolhoosil/sovhoosil on mesila? Mitu puud (taru)? Millal asutati? On mesilaste pidamine rentaal, kasulik? Kuidas kutsutakse mesilast kohalikus murdes (mehine, mesilind, imeloomake, marukärblane)? Kas on eraldi nimetused mesilasemal, töomesilasel, leisel? Kuidas nimetatakse ühes tarus elavat pere?
5. Mesilaste kehaosade kohalikud nimetused?
6. Kuidas nimetatakse nõelamist?
7. Kas oskate eraldada ja tunnete kohalikke mesilastõuge?
8. Milliseid muid putukaid peetakse mesilaste sugulasteks?
9. Kas teate vanasõnu, kõnekäände või jutte mesilastest?

II. Metsmesindus

10. Kas mäletatakse, et vanasti (millal viimati?) peeti mesilasi puuõõnsustes? Kirjeldage lähemalt kasvavat mesipuud (tarupedajas).
11. Kuidas võeti mett tarupedajast? Kuidas kaitsti pesa külma ja kahjurite vastu?
12. Kas on peetud mesilasperesid hoonete seinte vahel või mujal? Kirjeldage, kuidas saadi sealt mett kätte. Kirjeldage tööriistu ja töövõtteid.

III. Mesilaspere

13. Kas teate, millest ja kuidas toitub mesilane? Kust te mesindusalased teadmised saite: a) vanematelt mesinikelt, b) koolis kursustel, c) raamatutest.
14. Kas teate, kuidas mesilane orienteerib väliskeskkonnas, eriti meekogumisel?

Joon. 1. Tarupedajas

15. Kuidas nimetatakse mesilasperet? Kas teate (teatakse), kui palju mesilasi oli tarus kevadel, suvel, sügisel ja talvel?
16. Mida kujutab rahva teadmistes mesilasema? Kas on teada tema eluea pikkus? Mitme aasta pärast tuleb ema asendada uuega? Kuidas kujutati ette ema arenemist peres möödunud sajandi lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, tänapäeval?
17. Millal hakati mesilasemasid muretsema väljastpoolt oma mesilast? Mis eesmärgil?
18. Kuidas asendati (vahetati) mesilasemasid sajandi lõpul, 30-ndatel, 60-ndatel aastatel ja tänapäeval?
19. Mis võetakse ette, kui töomesilane hakkab munema? Kuidas seda mesilast nimetatakse?
20. Kuidas pidurdati tarus (vähendati) leskede arvu möödunud sajandi lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel ning tänapäeval? Millal tuli kasutusele leskede lõks? Kirjeldage seda.

21. Millal hakati kasutama kunstkärgi? Kust kunstkärgi saadi, saadakse? Millal pannakse peresse kunstkärg ja kuhu (pesa keskele, äärde)?
22. Kuidas hoitakse ära lesekuppude ehitamist kunstkärgede puhul?
23. Kuidas rahvapäraselt selgitatakse töomesilaste ja leskede arenemist?
24. Kuidas tehti kindlaks pere (sülemi) väljumine? Kuidas pidurdati sülemlemist, Kuidas nimetatakse rahvapäraselt sülemit?
25. Kuidas püüti sülemeid möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, tänapäeval? Kas olid puude otsas sülemipüüdjad (koslapuur)? Kirjeldage neid.
26. Kirjeldage sülemipüüdjat (sülemivakka) möödunud saj. lõpust, 30-ndatest ja 60-ndatest aastatest, nüüdisaegseid. Kuidas seda rahvapäraselt nimetatakse? Kes valmistas?
27. Millega seletati, et sülem ei laskunudki kobarasse, vaid lendas ära?
28. Kas arvati, et mesilaspere teadis, kuhu sülemlemise ajal lennata?
29. Millal hakati moodustama kunstperesid? Kirjeldage, kuidas seda tehakse.

IV. Mesilaste korjema

30. Kas mäletatakse, millal hakati huvi tundma mesilaste korjema vastu? Mida selle all mõeldakse?
31. Missuguseid taimi mesilased kõige enam külastavad ja missugused taimed annavad rohkesti mett? Loetlege need, fikseerides rahvapärased nimetused. Kuidas püüti selliseid taimi kohtadel kasvatada?
32. Millal ja kuidas mõeldi mesilaste kasulikkusele kultuurtaimede tolmlemisel? Kas tänapäeval on asutatud mesilaid selle eesmärgil?
33. Kas vanasti ennustati taimede õitsemise järgi meesaagikust? Tooge konkreetseid näiteid.
34. Millal hakati kolhoosis (sovhoosis) mesilaste jaoks külvama eri-meetaimi? Milliseid?

35. Kas on juhtunud, et kemikaalide kasutamisel korjemaal on mesilasi massiliselt hävinud? Kirjeldage seda.
36. Kas peresid transporditakse parematele korjemaadele? Millal hakati seda teie kandis tegema? Kas tuuakse suveks peresid linnast maale?
37. Missuguste taimede õitsemine tähistas peakorjeaja saabumist?
38. Missugused taimed annavad sügisel rohkesti mett?
39. Kas on kasutusel kontrolltaru korje hulga kindlakstegemiseks? Millal tulid kasutusele sellised tarud?
40. Kas osati (osatakse) ette ennustada suve meesaaki?

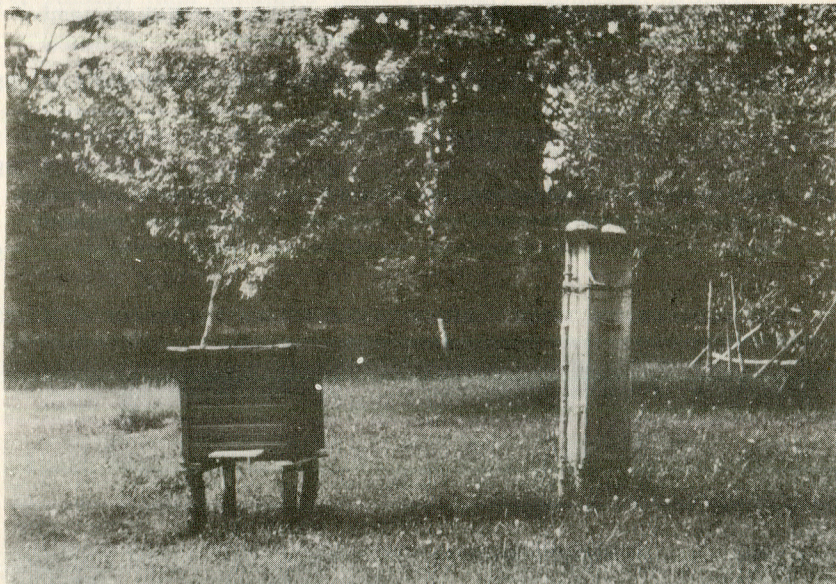
V. Taru. Mesindusinventar

41. Taru kohalik nimetus. Kuidas kasutatakse ühest puust valmistatud pakktaru? Millal neid kasutati (möödunud sajandi lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel või tänapäeval)?
42. Kirjeldage pakktaru valmistamist, tööriistu selleks.

Joon. 2. Lamavasendis pakktarud

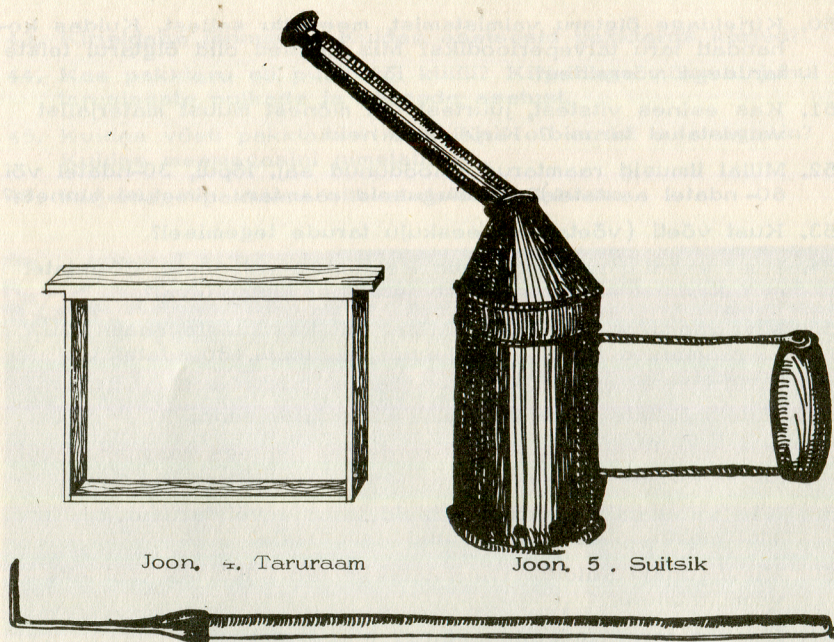
43. Kirjeldage lennuava. Kuidas asetsesid pakktarus kärjed?
44. Kas pakktaru oli püsti või külili? Kirjeldage mõlemal juhul tarusiseste pulkade ja kärgede asetust.
45. Kuidas võeti pakktarust mett? Kas oli eraldi meemagasin? Kuidas meemagasinini nimetati?
46. Kirjeldage pakktaru ettevalmistamist talveks.

Joon. 3. Raamtaru ja laudadest (plankudest) püsttaru

47. Pakktarule olid konstruktsioonilt lähedased laudadest (plankudest) valmistatud püsttarud. Millal neid kasutati (möödunud sajandi lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel või leidub tänapäevalgi)?
48. Kirjeldage vanade püsttarude valmistamist, meekärgi, meemagasinini. Kuidas võeti mett?
49. Millal kasutati õlgтарыsid (möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel või leidub neid tänapäevalgi)?

50. Kirjeldage õlgтары valmistamist, meevõttu sellest. Kuidas kohandati taru talveperioodiks? Mis eelised olid õlgтарыl teiste tarudega võrreldes?
51. Kas esines vitstest, juurtest või mõnest muust materjalist valmistatud tarusid? Kirjeldage neid.
52. Millal ilmusid raamtarud (möödunud saj. lõpul, 30-ndatel või 60-ndatel aastatel)? Missuguseid raamtaru nimetusi tunnete?
53. Kust võeti (võetakse) eeskujude tarude tegemisel?
54. Kust saadi (osteti) tarusid möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel? Kust ostetakse tänapäeval?
55. Mitu raami on teie tarul? Millal tuli kasutusele enam kui 12-raamilised tarud (möödunud saj. lõpul, 30-ndatel või 60-ndatel aastatel)?
56. Mida mõistate eesti taru all? Kirjeldage seda.
57. Kas teie ümbruses on ühekordsete seintega raamtarud või kahekordsete seintega?
58. Kas kasutatakse mitmekordseid tarusid või tarusid, kus on mitu mesilasperet? Millal tulid kasutusele?
59. Missugusest puidust valmistatakse taru? Kuidas puit ette valmistatakse?
60. Kas on tarul luuk otsaseinas? Mis otstarbeks?
61. Mitu lennuava oli tarul möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, tänapäeval?
62. Kas tarul on lahtine põhi? Mis otstarbeks?
63. Kirjeldage taru seinte ja põhja tegemist. Mida kasutatakse (kasutati) toppematerjaliks?
64. Kirjeldage taru katuse valmistamist. Missugused muutused on siin toimunud viimase 70 aasta jooksul?
65. Kirjeldage taruraami ehitust, suurust. Missugused olid raamid möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, tänapäeval?
66. Kas magasinis on täis- või poolraamid? Põhjendage ühe või teise otstarbekust.
67. Kui valmistate tarusid ise, siis missugused muutused on toimunud tööriistades, kui võrrelda möödunud saj. lõppu, 30-ndaid ja 60-ndaid aastaid ning tänapäeva? Märkige ka elektriliste tööriistade kasutuselevõtmise aeg.

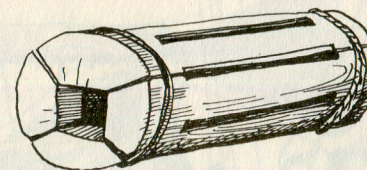
Joon. 4. Taruraam

Joon. 5. Suitsik

Joon. 6. Taruroop

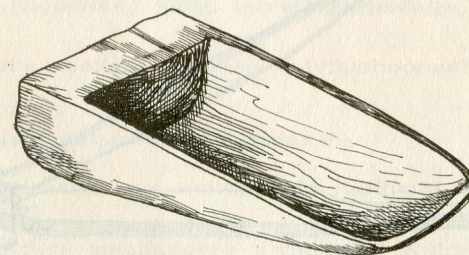
68. Kuidas nimetatakse suitsikut kohalikus murdes? Kirjeldage, missugune oli ta möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, missugune praegu. Kes valmistas suitsiku või osteti see? Kirjeldage suitsetamisiipu.
69. Mis materjali kasutate suitsu saamiseks? Kirjeldage ühe või teise eeliseid ja muretsmist. Kuidas tehti mesilastele suitsu minevikus?
70. Kas on alati kasutatud konkspeitleid? Kes neid valmistas? Kirjeldage põhjapuhastuse kühvleid jt. taru puhastamise tööriistu.
71. Kas teil on kasutusel spetsiaalne tööriistakast, kärjekandekast?
72. Millal hakati kasutama emapuure? Kirjeldage neid.

73. Millal hakati kasutama söödanoosid? Kes neid valmistas? Kui valmistati ise, kirjeldage tööprotsessi, materjali. Kirjeldage vanemaid söödanoosid (söödamold).
74. Millal ja missugused tööriistad voeti kasutusele möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel? Näit. emalahutusvõre, lennuava siiber jne.

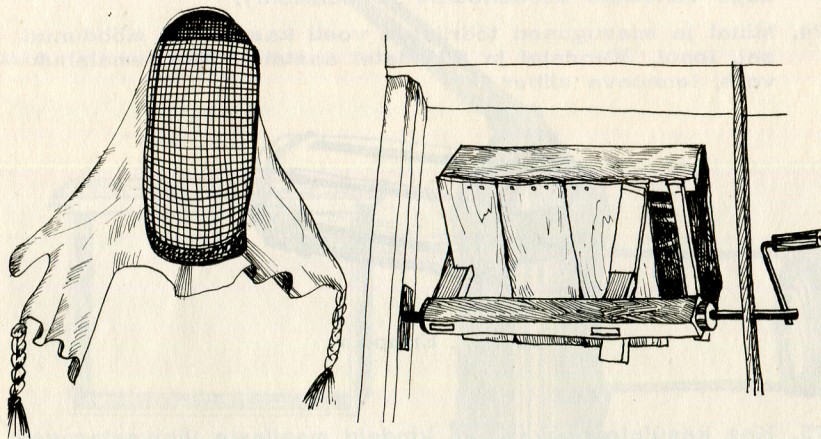

Joon. 7. Emapuur

75. Kas kasutate näovarju ja kindaid mesilaste läbivaatamisel? Kirjeldage möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel kasutusel olnud näovarje ja kindaid.
76. Kas mesilaste läbivaatamisel kasutatakse erirõivaid?
77. Kas mesilas oli (on) olemas jooginõu? Kui ise valmistate, kirjeldage seda.
78. Missuguseid tööriistu kasutatakse kunstkärgede kinnitamisel raamidele? Kirjeldage seda tööd.
79. Millega kaanetatakse lahti kärjed?

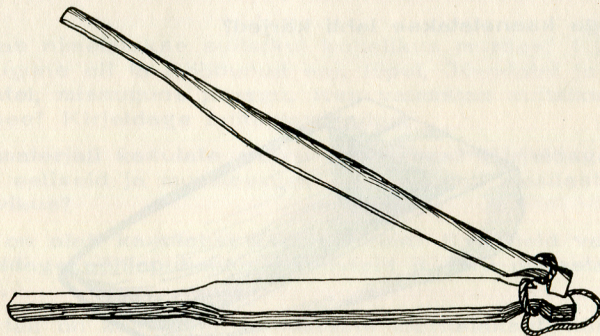

Joon. 8. Söödamold

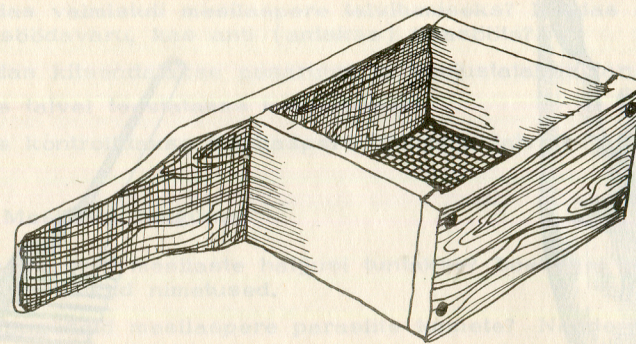
Joon. 9. Näovari

Joon. 10. Meevurr

Joon. 11. Kärje pigistamise tangid

80. Kirjeldage meevurre möödunud saj. lõpust, 30-ndatest ja 60-ndaist aastaist. Kuidas nendega töötati? Millal hakati meevurre ostma? Missuguseid tööriistu kasutati meevõtul enne meevurri?

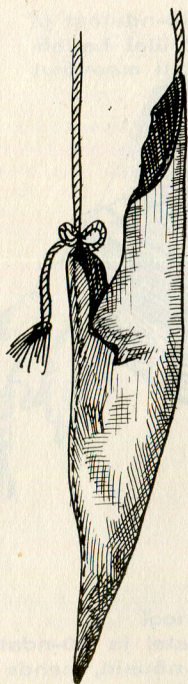

Joon. 12. Meesõel

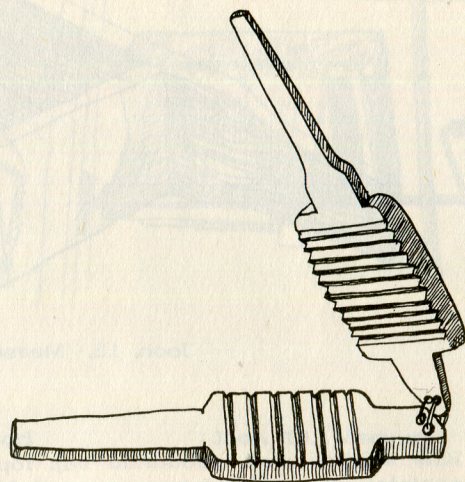
81. Kus säilitati mett möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel, kus säilitatakse praegu? Kirjeldage nõusid, nende valmistamist. Märkige kohalikud nimetused.
82. Kuidas sulatati vaha möödunud saj. lõpul, 30-ndatel - 60-ndatel aastatel ja käesoleval ajal? Kirjeldage tööprotsessi ja töövahendeid (näit. vaha sulatamise näpitsad).
83. Kus hoiti (hoitakse) kärgi talvel? Kirjeldage hiirte ja koide tõrjet.
84. Millal hakati mesilasi talvitama talvitushoones? Selle ehitus.

VI. Mesilaste pidamine ja hooldamine

85. Missuguse ilmaga, mis kellaajal te harilikult vaatate läbi mesilasperet?
86. Kuidas hoiduda mesilaspere ärritamast? Kuidas toimiti sel puhul minevikus?
87. Kirjeldage põhjalikult tööde järjekorda mesilaspere läbivaatamisel.

Joon. 13.
Vaha kuivatamise kott

Joon. 14.
Vaha sulatamise näpitsad

88. Millal alustate kevadiste töödega mesilas? Missugused on esmajärgulised tööd?
89. Kas võtate midagi ette lume kiirendatud sulamiseks mesilas?
90. Kuidas valmistate ette pere puhastuslennuks? Kas selle järgi võib otsustada pere tugevuse, talvitustingimuste üle?
91. Kirjeldage taru puhastamist.
92. Kas kevadel annate mesilasperele lisasööta? Mida? Millal hakati mesilastele lisatoitu andma?
93. Mida võetakse ette emata perega kevadel?
94. Kuidas ühendatakse nõrgad pered? Mis eesmärgil seda tehakse?

95. Kuidas välditakse mesilasperedevahelist vargust?
96. Kuidas laiendatakse pesaruumi?
97. Kirjeldage meevõttu möödunud saj. lõpul, 30-ndatel ja 60-ndatel aastatel ning tänapäeval.
98. Kuidas valmistuti mesilaspere talvitumiseks? Kuidas arvestati söödavaru, kas anti (antakse) lisasööta?
99. Kuidas kitsendatakse pesaruum ja soojustatakse taru?
100. Kas talvel teostatakse kahjuritõrjet?
101. Kas kontrollitakse mesilaspere olukorda talvel?

VII. Mesilaste haigused

102. Missuguseid mesilaste haigusi tuntakse? Loetlege, märkides ära kohalikud nimetused.
103. Missuguseid mesilaspere parasiite tunnete? Nende rahvapärased nimetused.
104. Missuguseid tõrjevahendeid kasutatakse mesilaspere kahjurit vastu? Kuidas hävitatakse sipelgaid jne.?
105. Missugused linnud on mesilaste vaenlased? Nende kohalikud nimetused.

VIII. Muid küsimusi

106. Missuguseid toite valmistati meest möödunud saj. lõpul, 30-ndatel, 60-ndatel aastatel ja missuguseid valmistatakse praegu?
107. Missuguseid jooke valmistati meest?
108. Missuguseid haigusi raviti mee abil? Kirjeldage mee raviomadusi.
109. Kas mesilase nõelamisel on raviv toime? Missuguste haiguste vastu? Keda arvati mesilased eriti nõelavat?
110. Kuidas leevendati nõelamise valu?
111. Kuidas suhtuti meevargusse?
112. Kui sülem lendas naaberperesse, kas omanikul oli õigus seda tagastada?
113. Kas olete kuulnud nõidumisest seoses mesilastega? Peret heitma nõiduda, teise mesipuust peret minema nõiduda jne.?

114. Milliseid nõudeid esitati mesinikule, et mesilased hästi edeneksid?
115. Milleks kasutati vaha koduses-majapidamises?
116. Kui palju maksis pere, taru ja mesindusinventar möödunud saj. lõpul, 30-ndatel, 60-ndatel aastatel ja palju maksab praegu?
117. Kas on pärimusi mesilaste tekke kohta?
118. Millal peeti esimesed mesindusalased kursused?
119. Kirjeldage mesinduse-aianduse seltside tegevust minevikus ja tänapäeval.
120. Kui leidub vana mesindusinventari, loovutage see, palun, muuseumile, samuti fotod mesilaste pidamisest.

Koostanud A. Peterson

Государственный этнографический музей
Эстонской ССР

ОПРОСНЫЙ ЛИСТ № 140

ПЧЕЛОВОДСТВО

На эстонском языке

Toimetaja M. Moora.

Tehniline toimetaja S. Kübard

Trükkimisele antud 19.IX 1975.

Paber 60x84/16, Kohaldatud trükipoog-

naid 0,96. Arvestuspooznaid 0,78.

Trükiarv 300, Tell. nr. 1808-1716.

MB-08539.

Eksperimentaalkombinaat "Bit"

Tallinn, Pikk 68

Tasuta

Tasuta